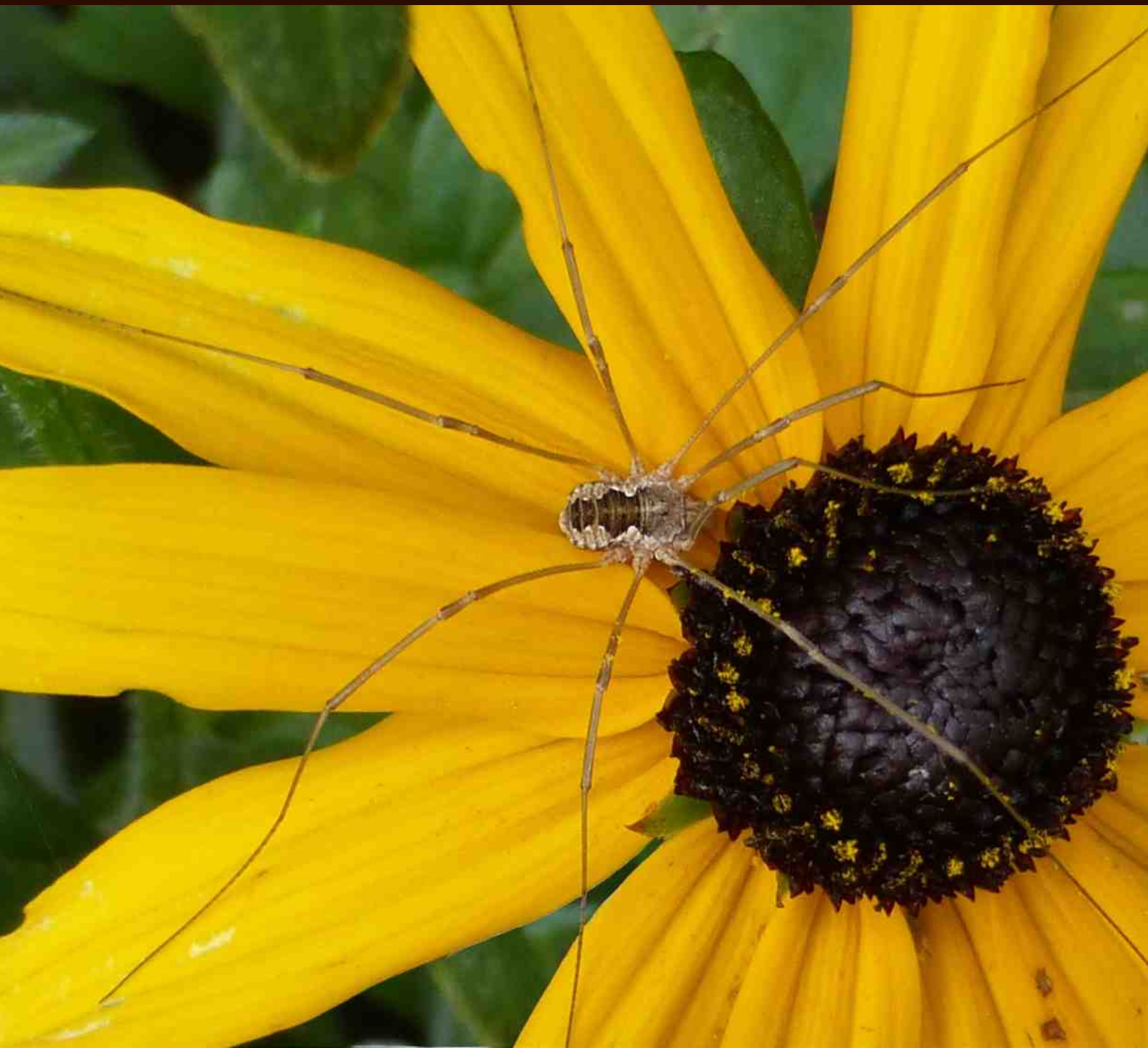

De Toorts

Spinnen

IVN Zuid-Kennemerland

Nummer 96

Oktober 2015

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtings- en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 21 en voor donateurs minimaal € 15.

Bestuur

Jan Saveur (voorzitter, telefoon: 06 - 5361 5798), Ingrid Tigchelaar (secretaris), Jan Vonk (penningmeester, ledenadministratie), Heidi van der Marel (lid), Herm Zweerts (lid), Cor Vlot (lid, public relations)

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.penningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: NL89TRIO 0198308728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Arend Reinink, areinink@euronet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577, ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324, ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een e-mail of een sms)

Excursieplanner Karin Obbink, obbink.karin@gmail.com

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839, ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman annekesylvia@gmail.com

Kinderen Hans Smits, 023 - 5848789, ivnzk.kinderen@gmail.com

Mediacontacten Margo Oosterveen, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk Therese van Groeningen, 023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888, marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Toorts ivnzk.toorts@gmail.com

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205, terpstra.hennie@gmail.com

Verreijkers voor excursies Wim Lutgerink, wimlutgerink@solcon.nl

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
Verenigingsnieuws	
Van het bestuur	4
Natuurgidsenopleiding 2015	
Paddenstoelendag	5
Spinnen speciaal voor kids	6
Habonde's kruidenhoek	
Een frisse blik	7
Spinnen voor dummies	
Ledendag eiland Tiengemeten	8
Straatje om	10
Terugblik op spinnenexcursies	12
'Dat willen wij ook'	13
Permacultuurtuin	14
Activiteitenprogramma	15
Fotopagina	16

Foto: Piet Parez

Colofon de Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jany van Dijk, Bertine Hagmeijer en Heidi van der Marel; met medewerking van Jan-Willem Doornenbal en Laurien van der Vaart

Bijdragen van: Marisca van der Eem, Mariëlle Gerritsen, Ciska Klarenberg, Wim Lutgerink, Jonne Misset, Arend Reinink, Jan Saveur, Meins van der Wal en Jan-Willem van Velzen

Foto voorkant: Cisca Klarenberg

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half februari 2016 uit.
Kopij hiervoor kunt u vóór 1 januari 2016 digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

VAN DE REDACTIE

Een herfstnummer vol spinnen, paddenstoelen en veel meer zoals een pril permacultuurcentrum. Jacqueline van Klaveren kijkt terug op spinnenexcursies van een paar jaar geleden. En voor excursies over spinnen speciaal voor kinderen wijken we uit naar Zoetermeer. Ook aandacht voor de constructie van spinnenwebben; wat is dat ongelofelijk knap. Met al deze spinnenpraat hopen we gidsen te enthousiasmeren om deze draad weer op te pakken.

Daarnaast nu eens aandacht voor paddenstoelendag. Een succesvol IVN-evenement dat elk jaar in het eerste weekend van oktober plaatsvindt. Altijd druk bezocht, maar door die vaste datum valt het evenement wat de Toorts betreft tussen wal en schip; het blad gaat dan juist richting drukker. Een verslag kan dus net niet mee, maar we maken dit goed door coördinator Cisca Klarenberg het woord te geven over de succesformule van deze dag.

We nemen afscheid van de rubriek *'Daarom is het fijn IVN'er te zijn'*. De redactie wilde wat anders en twee nieuwe rubrieken komen ervoor in de plaats. In *Habonde's Kruidenhoek* gaat Mariëlle Gerritsen schrijven over culinaire en medicinale toepassingen van wilde planten. Even kort uitleggen: Habonde is de godin van de overvloed én Mariëlle blogt onder die naam. Een waardige opvolgster van Yneke Bettink's kruidenrubriek.

In de andere nieuwe rubriek *Een frisse blik* geven we steeds het woord aan iemand buiten onze eigen club. Deze eerste keer is dat voormalig IVN-ZK'er Marc Eriks, die tot zijn verhuizing naar Bergen actief was met Natuurouders.

Heidi van der Marel

Piet Paree in de kraam van de Groene Winkel.
Foto: Cor Vlot

Nieuwe koers Groene Winkel

De Groene Winkel is aan verandering toe! Zoekkaarten en speciale gidsen zoals de paddenstoelengids gaan wel goed, maar boeken worden steeds minder verkocht. We menen dat het beter kan en dat we met de moderne tijd mee moeten.

Aanbieden van (gratis) apps, een betere marketing van het gehele IVN en het aanbieden van excursies vanuit de IVN-kraam, aan dit soort zaken denken

we. Dat betekent ook meer werken vanuit een gezamenlijke informatie-kraam, waarin ook andere werkgroepen vertegenwoordigd zijn. Dat vraagt om meer samenwerking met bijvoorbeeld de kinderwerkgroep, natuurwerk en de natuurkoffer.

Wie denkt en doet mee?

Om deze andere opzet te realiseren zijn nieuwe vrijwilligers nodig, die met

Boeken aangeboden

Fitis

*Kijk, daarginder zit een fitis
- Nee, daarvoor is-ie te klein
Nou, als het de fitis niet is
Zal het wel de tijtfaf zijn*

Dit speelse versje van Ivo de Wijs staat in het boekje *Vroege Vogels*; vogels. Er is ook een boekje *Vroege Vogels*; vliegen, met nog meer humoristische versjes. Beide boekjes waren in het bezit van Theo Litjens, IVN'er van het eerste uur. Na zijn overlijden is besloten een groot deel van zijn natuurboeken en -brochures aan zijn natuurcollega's te schenken.

Het is ondoenlijk hier alles te benoemen, maar er is een lijst gemaakt van alle boeken en brochures die weggegeven mogen worden. Er zitten oude zaken bij als een determinatietabel voor reptielen en amfibieën en ook een boekje hoe je ze kunt herkennen. Verder een knopentabel en een gestencilde uitgave over mossen in de stad. Maar ook boeken als *Milieu, zin & onzin* (1998), *Thijsses Hof* het jaar door (1988) en *Roderkerk, De Kennerduinen* (1958).

Heb je interesse, vraag dan de lijst aan bij Jonne Misset, jonnemisset@gmail.com. Wanneer er meer mensen belangstelling hebben voor hetzelfde boek, wordt er geloot. Een leuke kans om je verzameling natuurboeken uit te breiden.

Kerkuil

*De kerkuil wil niet meer gedijen
Verspreiding: slecht, bestand: gering
Dit komt door gif noch jachtpartijen
Maar louter door ontkerstening*

ons mee kunnen denken over de PR en over het verbinden van werkgroepen, creatief zijn en goed op de hoogte van social media, apps etc. Je moet het ook leuk vinden om in de kraam te staan. Ben je enthousiast om mee te doen of wil je meer weten?

Bel 023-5382839 of stuur een mailtje naar m.v.d.wal9@kpnplanet.nl

Meins van der Wal

VAN HET BESTUUR

Nu ik dit schrijf, begin september, is de vakantieperiode voorbij. De laatste voorbereidingen voor de Natuurgidsencursus zijn getroffen. Van een cursus is het een echte opleiding geworden; NGO in plaats van NGC. Voor het team, docenten en gidsen is het nog steeds puur IVN-vrijwilligerswerk. Het team mag van de afdeling alle steun krijgen, die het nodig heeft. We wensen de 25 cursisten en het team veel succes en plezier.

Over cursussen gesproken, in Noord Holland hebben we sinds kort de 'Groene Academie', een initiatief van Terrein Beherende Organisaties zoals NH Landschap en Staatsbosbeheer. Het consulentschap van IVN NH doet mee. Iedereen die een groene cursus aanbiedt, kan zich op de website melden. Het aanbod varieert van paddenstoelen herkennen tot één-assig maaien. Veel aanbod is semi-commercieel.

Daarnaast zijn er allerlei vacatures in onze afdeling. Sommige lijken nu vervuld te worden, maar voor ons bestuur zoeken we nog versterking. Ook de Groene Winkel heeft vacatures voor helpende handen. Nu blijkt dat er voor de boeken steeds minder belangstelling is, stoppen we met de boekverkoop. Wat nu? De promotiewaarde van de Groene Winkel willen we beslist houden. Hoe kunnen we tijdens een evenement op een leuke manier vanuit een kraam de aandacht van het publiek trekken? Helpende handen en Ideeën zijn welkom!

*Bestuur IVN-ZK,
Jan Saveur, voorzitter*

Foto: Bertine Hagmeijer

De nieuwe cursisten in Thijssse's Hof; Thijssse kijkt goedkeurend over hun schouders mee!
Ontbrekend op de foto: cursusteamlid Wim Swinkels.
Foto: Bertine Hagmeijer

NATUURGIDSENOPLEIDING 2015 VAN START

Op maandag 7 september is de NGO 2015 ofwel de nieuwe IVN natuurgidsenopleiding in Zuid-Kennemerland gestart. We begonnen de cursus, die tegenwoordig opleiding wordt genoemd, met een geslaagde kennismakingsavond in Thijssse's Hof.

De Hof is onze thuisbasis voor de komende anderhalf jaar. Hoewel we daar wat minder ruimte hebben dan in Ter Kleef, ervaren we de verhuizing niet als een achteruitgang. Thijssse's Hof heeft immers een prachtige leslocatie en van de tuin weten we allen dat die heel veel moois te bieden heeft. Dat hebben onze cursisten direct al kunnen ervaren tijdens de eerste buitenactiviteit, een oefening in het waarnemen van de natuur in de tuin.

Vóór het startschot op 7 september kon worden gegeven, is er heel wat voorbereidingswerk verzet. Het begon eind 2014 met de melding aan IVN Nederland van het voornemen om een NGO 2015 te organiseren. In januari begon het cursusteam, bestaande uit Arend Reinink (coördinator), Erna Schreuder, Berna van Baarsen, Wim Swinkels en Patrick Wokke, met het maken van de eerste schetsen van het programma. Het is pas- en meetwerk om de 57 lessen en excursies van de zeven cursusblokken zo over het jaar te verdelen, dat ze passen bij de seizoenen.

Tegelijkertijd is er een cursuswijzer geschreven. In dit document zijn opzet en organisatie van de opleiding in detail beschreven zoals de criteria voor diplomering en de monitoren van de progressie van de studenten. Programma, cursuswijzer en de groene cv's van de cursusleiders zijn aan IVN Nederland voorgelegd voor goedkeuring. Die goedkeuring is op 15 juli verleend. Daarmee heeft de opleiding de noodzakelijke landelijke erkenning verkregen.

Op 1 april zijn we begonnen met de werving van cursisten via krant, website en sociale media. Eind mei hebben we tijdens twee voorlichtingsavonden de geïnteresseerden verdere informatie gegeven over de opleiding. Degenen die na deze avonden besloten om zich te kandideren voor de opleiding, zijn begin juni geïnterviewd en vervolgens geselecteerd.

Zo zijn we op 7 september als cursusteam samen met 25 enthousiaste cursisten begonnen aan het avontuur dat NGO 2015 heet. Een avontuur dat naar wij hopen, in februari 2017 zal eindigen met de feestelijke diplomering van 25 kersverse IVN-ZK natuurgidsen. We hebben er zin in!

Tekst: Arend Reinink

PADDENSTOELENDAG OP ELSWOUT

Op zondag 4 oktober organiseerden wij voor de 42ste keer (!) de jaarlijkse paddenstoelendag op landgoed Elswout. Deze dag is een unieke traditie, die net zo lang bestaat als onze afdeling Zuid-Kennemerland. Alle jaren zijn we te gast op landgoed Elswout.

Het kloppend hart van onze paddenstoelendag zijn de beide koetshuizen. Daarin vind je de informatiestand, de grote knutseltafel waar kinderen allerlei leuke dingen kunnen maken, de tentoonstelling van Leo van der Brugge met zelfgemaakte paddenstoelen, de groene winkel met een uitgebreid assortiment boeken en andere natuur gerelateerde spullen. Ook is er een kraam van de mycologische club met veel spullen voor paddenstoelenliefhebbers.

In het tweede koetshuis kunnen bezoekers elk uur genieten van een powerpointpresentatie over paddenstoelen. Op het gezellige plein tussen de

Foto's boven: Esther van den Braak

koetshuizen staan kramen waar je paddenstoelen kunt kopen. Ook is er heerlijke zelfgemaakte paddenstoelensoep te krijgen, voor wanneer je moe en hongerig na een interessante excursie op een van de banken bijkomt. Pim Lemmers, de imker die behalve bij onze koning ook op Elswout bijenkasten heeft staan, verkoopt honing en andere bijenspullen. De orangerie verkoopt heerlijke hapjes en drankjes.

Sprookjesfiguren

Een heel leger gidsen staat klaar om elk uur excursies te verzorgen voor

volwassenen en ook speciaal voor kinderen. Zij laten zien waar de mooie paddenstoelen te zien zijn en hoeveel soorten er wel op Elswout te vinden zijn. Voor de kinderen die met hun ouders zelf op zoek willen gaan naar paddenstoelen is een puzzeltocht uitgezet. Boekjes hiervoor zijn bij de informatiekraam te koop. Al rondlopend over het landgoed moet je niet schrikken als je sprookjesfiguren tegenkomt. De grote tovenaars er altijd en ook kabouter Elswout die speciaal voor deze dag groter is getoverd. Speciaal voor de kleintjes zijn er ook twee verhalenvertellers die spannende en

soms ook een beetje griezelige verhalen vertellen.

En dit alles tegen het prachtige decor van landgoed Elswout. Het is een van de oudst bewaarde landgoederen in Nederland. Op het landgoed lopen mooie diepe paden met mosranden en staan verscholen huisjes waar je kunt schuilen of op een mooi gelakt bankje kunt genieten van het uitzicht over water of een weiland.

Tekst: Cisca Klarenberg

Foto's: Hans Smits (tenzij anders vermeld)

Foto: Esther van den Braak

SPINNEN SPECIAAL VOOR KIDS

**“Bang voor spinnen? Eng lijken ze wel, met al die poten en ogen! Maar het zijn nuttige beestjes, die heel veel insecten opruimen. Ga mee zoeken in het Prielenbos.” Met deze wervende tekst nodigt IVN Zoetermeer kinderen uit voor een spinne-
nexcursie op 13 september. Voorafgaand aan de excursie spreek ik met IVN-natuurgids Jennifer Smit.**

Met kinderen op spinnenexcursie, hoe pak je dat aan? Na enig gezoek op internet kom ik uit bij IVN Zoetermeer. Deze afdeling organiseerde op 13 september een spinnenexcursie voor kinderen van zes tot twaalf jaar. Gids Jennifer Smit vertelt mij enthousiast hoe dat er aan toe gaat.

‘Met de kinderen gaan we op pad in het Prielenbos, een moerasbos. Daar laten we ze zelf spinnen zoeken. Wanneer de kinderen wat vinden, mogen ze de spin vangen in een loeppotje, waarna ze met elkaar de spin gaan bekijken, onder andere aan de hand van een zoekkaart. Na het bekijken en bewonderen van de spin mogen de grotere kinderen het diertje voorzichtig terugzetten op de plek waar ze het gevonden hebben. Zo keert hij (of zij) terug in de eigen leefomgeving.’

Meer dan kruisspin

Soms zijn kinderen bang voor spinnen. Door ze met de spinnen te laten ‘ken-nismaken’ hoopt Jennifer dat ze deze angst enigszins kan wegnemen. Ze vertelt haar jeugdige publiek over de verschillende soorten spinnen en dat teken en schorpioenen ook tot de spinnenfamilie behoren. Er is meer onder de zon dan de welbekende kruisspin!

Ook over de verschillende soorten webben krijgen de kinderen wat te horen. Niet alleen het bekende wielweb komt aan bod, maar de kinderen maken ook kennis met trechterspinnensels en baldakijnwebben. En natuurlijk met de spinnen zonder web: de roof- en wolfspinnen. Allemaal hebben ze hun eigen manier om hun prooi te vangen.

Spinnen zijn dus hele nuttige dieren, omdat ze de ‘lastige’ muggen en vliegjes voor ons wegvangen. Een leuke en leerzame excursie, zowel voor kinderen als voor begeleiders.

Tekst: Bertine Hagmeijer

Foto's: Marian Wesdijk

Habonde's Kruidenhoek - De sleedoorn

De truc is om half maart al uit te kijken naar de sleedoorn in lentetooi met haar wolk van witte stervormige bloemetjes aan kale, zwarte, doornige takken. In de duinen zul je ze niet snel zien, maar wel in onze polders: langs weilanden, bosranden en gemeenteaanplant. In de nazomer wanneer de donkerblauwe pruimpjes verschijnen, weet je waar je moet zijn. De vruchten zien er lekker uit, maar als je ze verlangend in je mond stopt, schrik je: ze smaken ongelooflijk wrang. Eigenlijk rijpen ze pas na de eerste nachtvorst.

Sleedoornpruimen worden al heel lang door de mens gegeten. Al uit de steentijd stammen kuilen bekleed met stro om de pruimen de gelegenheid te geven af te rijpen. Wij moderne mensen kunnen de pruimpjes twee nachten in de vriezer doen, het suikerpercentage stijgt dan aanzienlijk.

De pruimen zitten boordevol vitamine C en anti-oxidanten en zijn versterkend voor de weerstand. In Nederland zijn ze niet zo bekend, maar in Engeland is het volksgebruik om eropuit te trekken en ze te plukken voor elixers, jams en taarten. Maar nergens komt de smaak zo goed naar voren als in *Sloe Gin*. De kant-en-klare variant is te koop bij de drankenhandel, maar het geeft veel meer voldoening om het zelf te maken.

Doe hiervoor 400 gram gewassen en bevroren sleedoornpruimen in een weckpot. Giet hier suikerstroop van bruine suiker bij (100 gram) en vul af met een fles (van 0,7 liter) gin. Laat minimaal drie maanden koel en donker staan (net op tijd klaar voor kerstmis), en roer iedere week even

om. Ik drink zelf zelden alcohol, maar hiervoor maak ik graag een uitzondering: de volle, ronde smaak van kersen en amandelen is heerlijk op een winterse dag.

Wanneer de drank klaar is, kun je deze zeven. Gooi de pruimpjes niet weg! Maar leg ze in cupcakevormpjes. Besprenkel met kaneel. Smelt donkere chocola au bain-marie, begiet, even in de vriezer zetten en ... klaar is je feestchocolade. Wel op de pitten letten: niet opeten! De pruimen en ook de blaadjes zijn een geliefd rupsenhapje. Reden te meer om met mate te plukken.

Tekst en foto's: Mariëlle Gerritsen

EEN FRISSE BLIK

Andere ervaringen, activiteiten en plekken zorgen voor frisse ideeën. Daarom in 'Een frisse blik' een kijkje buiten onze afdeling. Deze eerste keer het verhaal van natuurgids en voormalig Zuid-Kennemerlander Marc Eriks over de activiteiten in de Schaapskooi in Bergen.

Na zijn verhuizing van Haarlem naar Bergen in 2013, werd Marc lid van IVN Noord-Kennemerland (IVN-N-KL). Al snel werd hij gevraagd om vanuit IVN-NKL interim bestuursvoorzitter van Stichting de Schaapskooi in Bergen te worden.

Marc: "De schaapskooi staat aan de Zeeweg op het oude duin en is in

2013 geopend om met heideschapen een begrazingsprogramma in de duinen te starten. Natuurbeheerder en waterleidingbedrijf PWN is eigenaar van de schaapskooi en huurt ook de schaapherder in. IVN-NKL werd bij de schaapskooi betrokken omdat we moesten vertrekken uit het oude verenigingsgebouwtje in de duinen bij Bergen. Als alternatief bood PWN de schaapskooi aan. We hebben een samenwerkingsverband met PWN. IVN'ers treden op als gastheer of gastvrouw bij PWN-activiteiten in ruil voor gebruik van de educatieve ruimte in de schaapskooi."

Themawandelingen

"Vanuit de schaapskooi organiseren we excursies en andere activiteiten. Ook zijn er vanuit de schaapskooi wandelingen uitgezet die je met een routekaart, dus zonder gids, kunt lopen. Thema's zijn bijvoorbeeld 'dichters', 'kunstenaars' en 'binnen-duinrand'. Momenteel bemensen onze vrijwilligers het gebouw op zondagmiddag. Mogelijkheden om de schaapskooi vaker open te stellen voor publiek worden onderzocht. Rond de schaapskooi zijn een vliedertuin en een speelbos, die uiteraard onderhouden moeten worden.

Voorheen nam het bestuur zelf bijl en bezem ter hand, maar inmiddels onderhoudt een werkgroep het gebied", legt Marc uit.

Kalkarme duinen

Eind augustus ging ik mee op excursie vanuit de schaapskooi. Twee enthousiaste IVN-gidsen namen ons mee het Noord-Hollands Duinreservaat in. Wat opviel was de uitbundig bloeiende paarse heide. Deze zuurminnende plant komt in de Zuid-Kennemerlandse kalkrijke duinen weinig voor. Daarentegen kwamen we tijdens de excursie precies één duindoornstruik tegen, terwijl die bij ons wijdverspreid voorkomt. Boeiend, zulke verschillen in vegetatie tussen Noord- en Zuid-Kennemerland.

Tekst en foto's: Bertine Hagmeijer

SPINNEN VOOR DUMMIES

In vogelvlucht hieronder een impressie van spinnen. De aftrap: vogels zijn, naast de mens, de belangrijkste vijand van spinnen. Spinnen leven op hun beurt vooral van insecten. Vanwege dat verorberen van insecten vinden mensen spinnen juist weer nuttig.

Door de lengte van hun poten lijken spinnen groot, maar hun lichaamslengte is slechts 2 mm tot 18 cm. De mannetjes zijn bijna altijd kleiner dan de vrouwtjes.

Spinnen met hun vier paar poten zijn geen insecten - die hebben slechts drie paar. Daarnaast bestaan spinnen uit twee delen, een kop-borststuk en een achterlijf, zoals veel geleedpotigen waaronder garnalen, kreeften en schorpioenen.

Zwarte weduwe

Nederland kent zo'n 650 spinnensoorten, wereldwijd zijn er ruim 35.000. Spinnen vindt je overal, behalve in de koude poolgebieden en zeer hoge bergtoppen. In Nederland worden

spinnen een à twee jaar oud. In warme streken kunnen ze meer dan twintig jaar worden.

In Nederland leven geen voor de mens giftige spinnen. Wel kunnen sommige spinnen pijnlijk bijten. Incidenteel duikt een geïmporteerde zwarte weduwe op, maar die gedijt niet in ons klimaat.

Spindraad

Alle spinnen kunnen spinnen, maar niet alle spinnen maken webben. De taaie vloeibare spinstof wordt in spinclieren geproduceerd. De poten trekken deze vezels tot een draad, die uithardt in de openlucht.

De mogelijkheden met de spindraden zijn legio: het maken van een vangweb of van signaaldraden, de bekleding van schuilplaatsen, het vormen van een cocon rond de eieren, het omwikkelen van een prooi, om zich te laten zakken, voor zweefdraden om te kunnen vliegen etc.

Vangweb

Spinnen vangen vooral vliegen, mugen en andere kleine insecten. Het web verradt meestal door trillingen

dat er een prooi inzigt. De spin spuit een verdovend gif in de prooi en zuigt het daarna leeg. Sommige spinnen omwikkelen de prooi met spindraad zodat die niet kan ontsnappen.

Webben hebben allerlei vormen zoals een wielweb, hangmatweb, matweb, trechterweb, kaardeweb en galgweb.

Opeten

Het benaderen van het vrouwtje is een nogal hachelijke onderneming voor het mannetje, omdat zij verschillende malen groter is dan hij en pittig van karakter. Door ritmische bewegingen in een vast protocol maakt hij haar duidelijk dat hij geen prooi of indringer is. Wanneer het vrouwtje bevrucht is, kan ze verscheidene eipakketjes afzetten. Het verhaal dat het mannetje na de bevruchting wordt opgegeten door het vrouwtje is onjuist. Alleen door storing van buiten kan het paringsritueel verkeerd aflopen voor het mannetje.

Tekst:

Heidi van der Marel en Jany van Dijk, met dank aan Dik Vonk

LEDENDAG EILAND TIENGEMETEN

Bij de haven in Nieuwendijk is het op de vroege ochtend van 27 juni al een drukte van belang. Naast 37 IVN'ers willen nog tientallen natuurliefhebbers met de boot van tien uur naar het eiland Tiengemeten. Het wordt even spannend, maar net voor tien komen de laatste IVN'ers aanrennen. De TomTom was niet iedereen gunstig gestemd.

We steken het Haringvliet veilig over en kunnen Tiengemeten gaan ontdekken. De twee gidsen vertellen honderduit. Er valt ook veel te vertellen over het eiland. Het bijzondere aan Tiengemeten is dat het een voormalig landbouwgebied is. Vanaf 1997 is Natuurmonumenten bezig om het eiland om te vormen tot een natuurlijk deltalandschap. Aan de natuur teruggeven, noem je dat. Maar het begrip natuur moet je ruim opvatten. Want om een schadelijke exoot te bestrijden, de kleine waterteunisbloem (*Ludwigia peploides*), heeft beheerder Natuurmonumenten gekozen voor drastische maatregelen. Een grote waterplas op het kleine eiland is leeggepompt om zo de bodem te kunnen afschrapen, in de hoop dit plantje uit te bannen.

Inmiddels heeft de bever zijn burcht verplaatst en ook de lepelaars hebben

een andere plek gevonden. Een grote groep van deze mooie vogels zien we even later in ondiep water foerageren. Ondertussen vliegt een grauwe kiekendief over.

Verlaten boerderijen

De agrarische geschiedenis van het eiland blijft levend doordat een deel van de boerderijen een andere functie heeft gekregen, veelal een recreatieve: als herberg, pannenkoekenhuis, museum en vakantiehuisje. Ook biedt

een hoeve nu een plek voor mensen met een niet-aangeboren hersenletsel. Later op de middag komen we langs deze boerderij, de Idahoeve. Een bijzonder gebouw omdat die (in 1807) zo is gebouwd dat je er met paard en wagen doorheen kan rijden. Boeren konden zo gemakkelijk laden en lossen. Midden in de polder zien we hier en daar een verlaten boerderij, soms zijn rijtjes dakpannen verdwenen. Tiengemeten biedt vleermuizen, reeën en bevers nu een plek, maar af en toe ziet het er een beetje mistroostig uit.

Eilandleven

Onze gids vertelt enthousiast over het kleine eilandleven van vroeger. Het centrum werd gevormd door de smederij annex telefooncentrale annex postkantoor. Hier ontmoetten de boeren elkaar en vond vooral in de winter het sociale leven plaats. De smid deed goed zaken, want de akkerbouwers hadden veel machines en onderhoud aan die machines nodig.

Er woonden ook kinderen op het eiland. Die gingen met de pont naar de

Foto: Heidi van der Marel

Oppervlaktemaat gemet

De naam Tiengemeten komt van gemet, een oude oppervlaktemaat van ruim 0,4 hectare. De maat is waarschijnlijk gelijk aan de oppervlakte van land dat een koppel paarden kan omploegen tussen zonsopgang en zonsondergang. Een gemiddelde, omdat het land dat bewerkt moest worden zwaarder of lichter kon zijn voor een paard. Het eiland Tiengemeten is 7 km lang en 2 km breed. Maat van het eiland en naam zijn dus niet meer met elkaar in overeenstemming: tien gemeten is ongeveer 4 hectare.

overkant. In een strenge winter werden ze ook een aantal keer met de helikopter naar school gebracht. Dat lijkt me echt cool! Een dokter was er niet op het eiland, die moest altijd 'van de wal komen'.

De watervoorziening was lastig. De bewoners vingen water van de daken, maar dat was soms vervuild met rat-tengif. Ratten wisten het graan van Tiengemeten wel te vinden. In de jaren vijftig is nog een regenwateropvang

gemaakt, de Vlietberg. Wij staan er nu van het uitzicht te genieten. Het was een soort holle berg die regenwater kon bevatten. Net onder de top vinden we een groep prachtige bijenorchissen.

Later lopen we langs een paar akkers die weer in oude eer zijn hersteld. Ze zijn ingezaaid met tarwe, boekweit en luzerne. Een veld vol bloeiend boekweit is een mooi gezicht, met al die kleine fijne witte bloemetjes. Van andere voormalige akkers kunnen we de sporen nog zien; rechte lijnen tekenen zich nog af in de bodem.

Goede marketing

Het is een boeiend en bloeiend eiland, maar als je echte ruige natuur verwacht - volgens de organisatoren moesten we ons voorbereiden op een ruige wandeling - kom je ietwat bedrogen uit. We lopen over keurig gemaai-de grasdijkjes en kaarsrechte klinkerpaadjes.

Wellicht is er meer tijd nodig om van Tiengemeten een echte 'wildernis' te maken. In elk geval heeft Natuurmonumenten het eiland 'goed op de kaart gezet', zoals dat in de marketing heet. Want als we na een stralende en gezellige dag om vier uur de pont terugnemen, vragen we ons bezorgd af of het maximaal aantal van 200 personen niet wordt overschreden. Volgens onze gids heeft dat vooral met het aantal reddingsmiddelen te maken. De veerman doet verder niet moeilijk en zet de hele groep af aan de overkant. Daar staat al weer een nieuwe horde klaar: veel fietsers die waarschijnlijk op de natuurcamping gaan overnachten.

Tekst en foto's: Laurien van der Vaart

STRAATJE OM

Spinnen weven de herfst naderbij, dat denk ik wanneer ik naar de ingang van parkje Meermond in Heemstede fiets. Dat is afgesloten als een gevolg van de laatste storm. Dan maar aan de andere kant naar binnen, bij het seminarie Hageveld. Daar liggen in de sloot ook flinke afgebroken takken. Zwaluwen buitelen in de lucht boven het weiland aan de andere kant van het pad. Tussen de spijlen van het witte bruggetjes hangen wat resten spinrag, maar ook nog een intact web. Daarin hangt een prooi die al ingepakt is en in het midden van het web de spin met een vreemd zwart klontje onder aan zijn of haar lijf. Een laatste restje van een prooi?

De els naast de brug heeft weinig oudere, donkere, houtige proppen, maar volop verse groenen. Een aantal aangevreten bladeren laten een mooi bruin nervenkantwerk zien.

Langs de sloot veel elzen en populieren zoals dat hoort. Geen knotwilgen op dit stuk.

Langs het pad aan twee kanten uitgebloeide inheemse berenklauwen waarvan de zaadjes klaar zijn om verspreid te worden of waarvan de zaden al vertrokken zijn.

Er vlak naast uitgebloeide stekelnootjes van het geel nagelkruid die mij altijd doen denken aan mijn vroegere buurvrouw. Ik had de plantjes gekocht vanwege de leuke stekelnootjes na de

bloei. Toen wij op vakantie waren heeft zij als vriendendienst al die uitgebloeide kopjes eraf geknipt. De oudere dofbruin en droog, de versere met prachtige roodbruine glans als de zon erop schijnt. Een enkel plantje heeft nog enkele piepkleine gele bloempjes. In de Middeleeuwen werd deze plant 'het gezegend kruid' genoemd omdat het de duivel uit je huis kon houden, als je maar de wortel in huis bewaarde.

Dit pad heb ik nog niet eerder gelopen. Ik spied naar spinnenwebben en ontdek tussen de stekelnootjes, horizontale webjes met een klein onopvallend bruin spinnetje erin. Jammer voor de spin zit er alleen plantaardig spul in zijn web. Een voorbijganger vertelt dat hier geregeld een ijsvogel over het water scheert: een blauwe flits. Helaas vanmiddag niet.

Is een hulst tweehuizig? Aan de ene kant staat een hulst met nog groene bessen. Aan de andere kant een hulst zonder één enkele bes. Beneden aan de planten hebben de bladeren veel scherpere uitsteeksels dan bovenaan. Dat zal wel zijn om vraat tegen te gaan. Maar hier zijn de enige die aan de bladeren eten de mineerders binnen in het blad.

Een jonge acacia wordt gestut door een stok, maar de jonge eikjes en esdoorns moeten het op eigen kracht doen.

Een braam krast mijn benen als ik dichtbij een plant kom waarvan ik weet dat het sap goed is tegen wratten: de stinkende gouwe. En dat de alchemisten vroeger dachten dat het goud-

gele sap van de plant hen kon helpen zoeken naar de steen der wijzen of dat ze er zelfs goud van zouden kunnen maken. Helaas.

De zaden zitten al klaar in de rechtopstaande 'peultjes' die 'hauwen' genoemd worden en die van onderaf open gaan. Aan de zaden zit een mierenbroodje waarmee de mieren gelokt worden om de zaden te komen halen en verder van de moederplant te

brengen. Nakomelingen zijn leuk en noodzakelijk, maar ze moeten geen directe concurrent worden.

Op mijn weg terug loop ik op met een reiger die heel voorzichtig door het water stapt, stil staat, rondkijkt en verder weer stapt. Zijn silhouet in het water volgt hem op de voet.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

RONDJE THUIS

'Wat werkelijk mooi is heeft niets anders nodig, evenmin als de wet, de waarheid, vriendelijkheid of bescheidenheid iets anders nodig hebben. Welk van die dingen is mooi omdat het geprezen wordt of verliest zijn schoonheid door kritiek? Wordt een smaragd minder mooi als hij niet bewonderd wordt? Of goud, ivoor, purper, een lier, een dolk, een bloem, een boom?' Dit citaat van keizer en filosoof Marcus Aurelius uit 170-180 na Chr. heeft ideeën in zich die wij IVN'ers nu nog hebben. Hoe misprijzend er vaak door mensen wordt gesproken over 'onkruid' en 'vieze bestjes', voor ons ligt de schoonheid in de plant, het dier, de boom zelf. Voor ons wordt het niet minder mooi door afwijzende woorden van anderen, integendeel.

Neem nu de spin. Voor sommigen een gruwel die direct verwijderd moet worden, binnen- en buitenshuis. Ik zou zeggen: pak een vergrootglas en bekijk, samen met je (klein)kinderen hoe dat diertje en zijn web er nu eigenlijk uitzien. Het kan natuurlijk ook averechts uitwerken, maar daar ga ik nu even niet van uit.

araneus diadematus

in de kern
van haar bestaan
trekt zij draden
loopt rondes
bouwt op
wacht
roerloos

het alarm trilt
zij rolt de prooi
in zijn doodskleed
haar levensdraad

m'

Of lees het verhaal van 'De spin Sebastiaan' van Annie M.G. Schmidt voor. Ikzelf duik graag, dat zal inmiddels wel bekend zijn, graag in het dikke boek 'De wereld' van Plinius (23-79 na Chr.) waarin waarheid en fantasie dooreen lopen, maar waaruit tot het einde van de Middeleeuwen werd geciteerd, als was dit de waarheid. Zo schreef hij dat spinnen ook voortekens geven. 'Want ze hangen hun webben hoger, als het waterpeil van de rivieren dreigt te stijgen. Bij mooi

En de hulst, de Ilex aquifolium? Die is inderdaad tweehuizig. Er zijn mensen die anderen graag bloemen geven en daar vooral de bloem die bij de geboortemaand van die persoon hoort. Ben je in december jarig en geeft iemand je een bos hulsttakken, denk dan niet dat die erop wijzen dat je een prikkelbaar persoon bent, maar het is gewoon de bloem die bij deze maand past.

Vroeger zette men met kerst niet alleen hulsttakken met bessen in huis omdat het zo mooi stond, maar het gaf ook bescherming tegen onweer. En waren de bladeren zacht aan de rand, dan was de vrouw de baas in huis, erg stekelige bladeren betekenden dat de man in huis de baas was. Wat was het leven toen toch nog simpel te duiden.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

Vertel het verhaal van de trotse Arachne die mooier wilde weven dan de godin Athena en dat ook deed, tot woede van de godin. Voor straf werd zij veranderd in een spin die om in leven te blijven steeds haar web moest spinnen. Ik schreef een gedicht over een spin.

weer weven ze niet, bij bewolkt weer
weer wel en daarom geldt een grote
hoeveelheid webben als een voorbode
voor regen. Men denkt dat de vrouwtjes weven en de mannetjes jagen; zo maken beide echtelieden zich even verdienstelijk.'

Populaire spinnen

De spinachtigen (Arachnida) zijn een klasse binnen de geleedpotigen. Deze klasse bestaat uit verschillende ordes, waaronder de echte spinnen (Araneae), hooiwagens, schorpioenen en teken en mijten.

Naast de bekende kruisspin is de grijze huisspin een veel geziene gast. Deze trechterspin kan tot 11 millimeter groot worden, exclusief poten. Zijn web heeft een trechtervormige ingang en zit vaak in hoeken of spleten. Ook de grote trilspin is een bekende. De naam dankt de spin eraan dat het beestje hevig gaat trillen als het aangevallen wordt. Door het trillen ziet de belager de spin wazig en weet dus niet goed waar deze zich precies bevindt. Vaak wordt de trilspin verward met de hooiwagen, omdat ze allebei lange poten hebben. Ook hooiwagens behoren tot de spinachtigen, maar zij hebben een lichaam uit een deel, slechts één paar ogen en ze kunnen geen web maken.

TERUGBLIK OP SPINNENEXCURSIES

In 2010 en 2011 verzorgden Jan-Willem van Velzen, Wilma van den Heuvel, Huib Koel, Patrick Wokke en Jacqueline van Klaveren speciale spinnenexcursies. Leuk om met excursiecoördinator Jacqueline even terug te kijken. En hopelijk inspireert dit tot nieuwe spinnenexcursies.

"We lieten vijf verschillende biotopen zien: steen, zand, gras, struiken, bos. In elke biotoop stond een gids. Het is inspirerend om met een groepje de excursie voor te bereiden. Te bedenken waar je gaat gidsen, hoe je het opbouwt, om kennis met elkaar te delen en aan te vullen en om veel voor

te lopen, waardoor de excursie goed wordt opgebouwd."

Dat spinnen zich hebben gespecialiseerd in weven, maakt ze zo bijzonder. "Een spin kan uit de spintepels verschillende soorten draden weven: voor het maken van een web, om aan te abseilen, om een vangnetje voor sperma te maken, of om op te tokkelen om de aandacht van een geliefde te krijgen."

De favoriete spin van Jacqueline is een piepklein springspinnetje, de zebra-spin. Hij heeft geen web en schiet vliegenvlug heen en weer. Hij bespringt zijn prooi. Mocht hij mis springen, dan is er niets aan de hand want hij maakt een zekeringsdraadje

voor een gegarandeerde zachte landing.

Een andere mooie spin vindt ze de tijgerspin (wespspin) die uit het Middellandse Zeegebied komt. "Je ziet hem steeds vaker in Zuid Kennemerland. Het vrouwtje is best fors: je kunt haar met haar zwart-wit-gele strepen niet missen. Het web is ook opvallend er zit een extra brede dikke baan ter versteviging in, een stabilement."

Wil je weten hoe een mannetjesspin eruit ziet?

Kijk op de blog van Jacqueline:
<http://www.davides.nl/zo-herken-je-een-mannetjesspin/>

Maïzena, stenvork en ... een stuk paktouw! (Uit: Toorts 82, 2010)

De inhoud van een IVN-excursie is aantrekkelijk, kent diverse werkvormen, en materialen als loepje, verrekijker en zoekkaart kom je vaak tegen. Maar maïzena, een stenvork en een stuk paktouw zijn niet direct de attributen die je verwacht van een natuurgids. Wat was dit voor excursie?

Al deze middelen zijn gebruikt voor een spinnenexcursie afgelopen zomer. Maar hoe pak je zo'n spinnenexcursie aan? De gidsen van deze excursie hebben gekozen voor een 'postenexcursie'. Er waren vijf plekken waar het publiek iets te horen kreeg van een gids. Die plekken lagen zo dicht bij elkaar dat je vanuit elk punt het volgende punt (bijna) kon zien. Het motto was namelijk: weinig lopen, veel zien.

Spinnenbestaan

Na een korte inleiding werden de deelnemers verdeeld in groepen. Elk groepje liep met een gids naar hun eerste punt. Daarna volgde een algemeen verhaal over de systematiek en anatomie van een spin. Vervolgens had elke gids ook een specifiek stukje voorbereid over het leven van een spin. De deelnemers kregen informatie over zintuigen, voortplanting, levenscyclus, het maken van spinsel en het bouwen van een web. Alles bij elkaar kreeg je zo een compleet beeld van een spinnenbestaan.

Bewonderd

Was het dan een soort hoorcollege in het veld? Zeker niet! Naast de meer theoretische stukjes was er veel aandacht voor de spinnen zelf. Allerlei soorten spinnen en webben konden worden bewonderd. Behalve de bekende Kruisspin waren dat onder andere sectorspinnen, hangmatspinnen, wolfspinnen, springspinnen en de spectaculaire Tijgerspin. Op een teken van de gids werd er gerouleerd. Bij de afsluiting volgde nog de ontknoping van een opdracht over webevolutie.

Reuzenwielweb

Maar hoe zit dat dan met die maïzena, die stenvork en dat paktouw? Door maïzena in een sok te doen en boven een web uit te schudden, werd het web beter zichtbaar. Door de trillende stenvork tegen een web te houden, kwam de bewoner tevoorschijn die dacht dat er een insect in zijn web terecht was gekomen. En met het paktouw hebben we een heus reuzenwielweb gemaakt om stap voor stap te laten zien hoe een web wordt opgebouwd.

Vorbereidingen

Aan dit alles ging natuurlijk heel wat voorbereiding vooraf. Eerst zelf de spinnen leren kennen, vervolgens een opzet bedenken en ten slotte de generale repetitie de dag ervoor. Eerdere terreinverkenningen zorgden ervoor dat we al wisten wat we zouden gaan zien. Daarom hebben we tijdens de generale elkaar als publiek gebruikt. Omdat het een postenexcursie was, kon dat ook goed. We gaven elkaar feedback, zodat de excursie verder kon worden verbeterd. Door de aparte opzet en attractieve informatie en middelen werd het voor iedereen een bijzondere excursie. En er is goed nieuws voor degenen die deze excursie hebben gemist: volgend jaar staat hij weer op het programma!

Tekst: Jan-Willem van Velzen

Gidsen: Wilma van den Heuvel, Jacqueline van Klaveren, Huib Koel, Jan-Willem van Velzen, Patrick Wokke

UIT TV DOCUMENTAIRE: 'DAT WILLEN WIJ OOK'

ONDERZOEK NAAR DE GEHEIMEN VAN DE SPIN

Van opwinding trekt hij zijn mondhoeken wijd uit elkaar en zijn tong priemt met een onwillekeurige beweging recht op tegen zijn verhemelte. Zijn neus propt hij tot een bal en zijn ogen stralen als kinderogen die beseffen dat het een ijsje krijgt. "Nu moet ik haar omlaag krijgen. Kom maar", fluistert hij haar toe.

Scheikundige aan de universiteit van Oxford, David Knight was oorspronkelijk vooral geïnteresseerd in zijderupsen en hun producten. Tegenwoordig

bestudeert hij met zijn collega's de mogelijkheden om de veel sterkere draad van de spin na te maken en ooit op de markt te brengen. Daarvoor werd, optimistisch, een bedrijf opgericht: Spinnox.

Op de tafel waar hij aan zit, bevinden zich drie kleine platte ronde doosjes zonder deksel, maar wel elk afgesloten met een stukje huishoudfolie. In elk van de doosjes bevindt zich een spin. In de zijkant van elk doosje zit een gaatje, waaruit een spinnendraad komt van de spin. David vangt het

spinnendraad met een pincet op en brengt het in contact met een draaiend spoeltje. De spin spint en een klosje op het spoeltje windt de draad op.

"Met deze apparatuur kunnen we zijde uit spinnen halen om het te analyseren. We kunnen bijvoorbeeld de trekkracht meten. Je ziet duidelijk vier draden uit de spin komen. Twee grote en twee kleine, maar wij zien het als één draad. De voornaamste bouwzijde die deze spin produceert, is deze sterkste en taaiste draad." Hij laat een klosje zien met vijftien draden in één streng eromheen gewikkeld. Hij hangt een gewicht aan het spinnendraad: het breekt niet. "Spinnendraad is twintig maal taaier dan staal. De sterkte wordt bepaald door het grootste gewicht dat het kan hebben en het moet sterk en elastisch zijn."

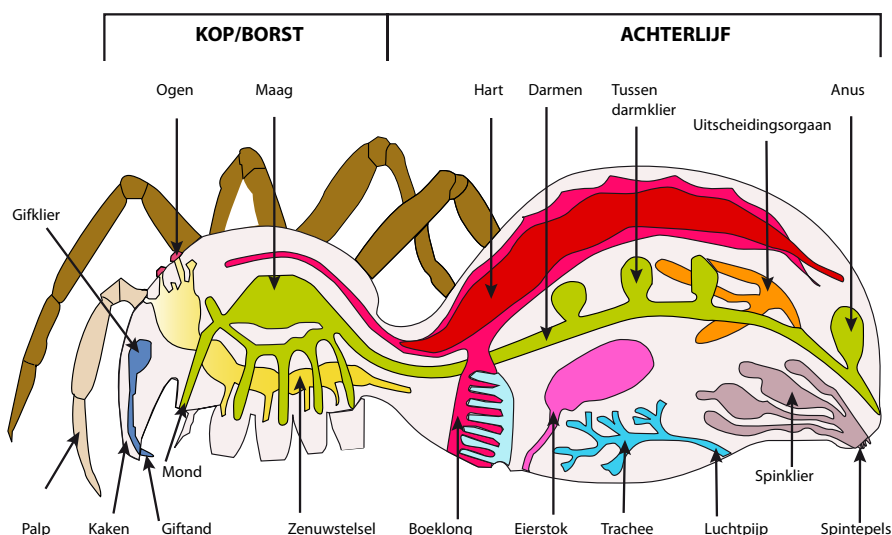
Wetenschappers die spinzijde willen namaken zoeken meestal naar de chemische samenstelling van de grondstof. David Knight doet dat niet. Hij gebruikt natuurlijke zijdeproteïne. Volgens hem zit de kracht van de draad in de manier hoe de spin spint. "Als je net zo'n goede draad wil maken als de spin, moet je de spin imiteren." De namaakspin van Spinnox moet van natuurlijke vloeibare eiwitten een solide draad van spinzijde maken, die zo uit het apparaat te trekken is. Dat is nog maar zelden gelukt. De draden die de namaakspin produceert zijn nu nog te bros en knappen makkelijk af. "We willen graag een draad maken die maar een derde of een vijfde van de taaiheid heeft van spinzijde, maar wel biologisch afbreekbaar is en geen allergieën veroorzaakt in een menselijke lichaam. Dan hebben we een vezel met mogelijk enorm veel medische toepassingen. Voorbeelden zijn hulpmiddelen, gewrichtsbanden in plaatmateriaal om hernia's te verhelpen. De mogelijke toepassingen zijn legio." Wat is het spannend. David zit nu voor zijn kunstspin, die ingebouwd zit in een boxje van staal en glas. Het klosje op een spoel windt de draad dat uit de box komt langzaam op. "Dit is pas de derde keer dat we het uit het apparaat oplossen. We proberen dit al drie maanden tevergeefs, ik ga uit mijn bol! Ik ben dolgelukkig."

Interview bewerkt door Wim Lutgerink

Spinnenwebben worden nauwkeurig bestudeerd. Foto: Huib Koel
(Foto en 'bouw van een spin' behoren bij artikel op pagina 12)

BOUW VAN EEN SPIN (V)

Tosca Peschier verwelkomt belangstellenden.

NATUURLIJKE ECOSYSTEMEN STAAN MODEL

Haarlem werd deze zomer een bijzondere tuin rijker: een eetbare permacultuurtuin op het Lieven de Key terrein. Wethouder Sipkema opende eind augustus het nieuwe stadsmoestuinsonderproject. Permacultuurcentrum Haarlem gaat de tuin op basis van permacultuurprincipes inrichten. Daarbij zijn natuurlijke ecosystemen met al hun diversiteit en stabiliteit voorbeeld.

Het Lieven de Key terrein is een verstopt groen hoekje tussen Haarlem en Overveen. Voorheen waren er verschillende scholen gehuisvest, waaronder ook groenopleidingen. Daarvan getuigen de moestuinbedden. De scholen zijn verhuisd en het permacultuurcentrum Haarlem mag er van de gemeente een eetbare permacultuurtuin verwezenlijken - zolang zich geen projectontwikkelaar meldt. Op 23 augustus 2015 verrichtte wethouder

Permacultuur jong geleerd...

Sipkema de officiële opening en konden belangstellenden kennismaken met permacultuur.

Educatie en voedsel

Wat maakt permacultuur anders dan andere stadslandbouwprojecten?, vraag ik Tosca Flora Peschier, een van de initiatiefnemers en voorzitter van het permacultuurcentrum. Zij volgde de eenjarige permacultuuropleiding in Den Haag, na een eerder verblijf bij een eco-village in Frankrijk. "Uitgangspunten zijn zorg voor de aarde, zorg voor de mens en eerlijk delen. Bij permacultuur zijn de behoeften van de natuur, bodem en dieren net zo belangrijk als die van de mens. De behoeften van de mens worden ingebed in het ecosysteem."

Doel van de permacultuurtuin zijn voedselproductie en educatie. "Vanuit de hele regio verwachten we mensen die meer willen weten over permacultuur. Maar ook buurtbewoners en scholen zijn welkom. Mensen die meewerken in de tuin, krijgen korting op onze cursussen."

Zo snel mogelijk met overvolle fietstassen geoogste groenten huiswaarts is echter niet het oogmerk. De opbrengst in een permacultuurtuin heeft meer tijd nodig en is een ander soort oogst. "Niet duizend aardappels maar veel verschillende dingen en meer oogstspreading", legt Tosca uit.

Observeren

Het centrum kan nu van start. "Het eerste jaar gaan we de natuur observeren. Aspecten als zon, regen, vorst, voedingsstoffen en bodemleven worden in kaart gebracht. Deze observaties zijn basis voor een slim ontwerp. Als het terrein goed is ingericht, hoeft de bodem daarna nauwelijks meer te worden verstoord."

De bestaande moestuinbedden zijn weer in gebruik genomen. Tosca: "We streven naar 60% vaste planten en 40% één- en tweejarigen. Ook maken we een groot cirkelvormig stukje gras waarin we deels wel en deels niet maaien om insecten en vogels de ruimte te geven."

Meerdere functies

Aan sommige dingen kun je al zien dat de permacultuurtuin 'anders' is, bijvoorbeeld aan het randje 'onkruiden' dat rond de moestuinbedden mag blijven staan. Want die plantjes vervul-

De permacultuurtuin wordt officieel geopend door wethouder Sipkema.

len meerdere functies: van bescherming tot nectarleverancier. Dat elementen meerdere functies hebben, is een belangrijk uitgangspunt in de permacultuur. Net zoals elke belangrijke functie, bijvoorbeeld het overwinteren van insecten, door meerdere elementen wordt gedragen. Dat zorgt voor een ecologisch solide systeem!

Tekst: Heidi van der Marel

Foto's: Yoran Meyer

Foto: Marja Hage

Foto: Esther van den Braak

Foto: Jan-Willem Doornenbal

Activiteitenprogramma Najaar/Winter 2015

IVN, Beleef de Natuur, afdeling Zuid-Kennemerland

Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Zondag 18 oktober 14.00 – 15.30 uur **Buurtexcursie Kleverpark en Bomenbuurt (Groene Zone)** Ingang Kweektuinen (bij het witte hek) aan de Kleverlaan

Zondag 25 oktober 08.00 – 09.30 uur **Belevingsexcursie op de "Dag van de stilte"** Nationaal Park Zuid-Kennemerland, ingang Bleek en Berg (Bergweg, Bloemendaal) Reserveren NPZK

Zondag 25 oktober 10.30 – 16.00 uur **Paddenstoelendag op De Overplaats** Linnaeushof, Rijksstraatweg 4 Bennebroek

Zaterdag 31 oktober 13.30 – 15.00 uur **Strandexcursie zuidpier IJmuiden** Jachthaven, bus 82 eindpunt. Reserveren NPZK

Zondag 1 november 11.00 – 12.30 uur **Paddenstoelenexcursie Groenendaal** Infopaneel grote parkeerplaats restaurant

Zondag 8 november 14.00 – 15.30 uur **Monumentale bomen op de Begraafplaats** Algemene Begraafplaats Kleverlaan

Zondag 6 december 13.00 – 14.30 uur **Winter in Holland's duin** Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang de Oase

Zondag 20 december 13.00 – 15.00 uur **Kerst- en wintergroenexcursie Landgoed Velserbeek** 'Theeschenkerij' van het koetshuis, Velsen-Zuid

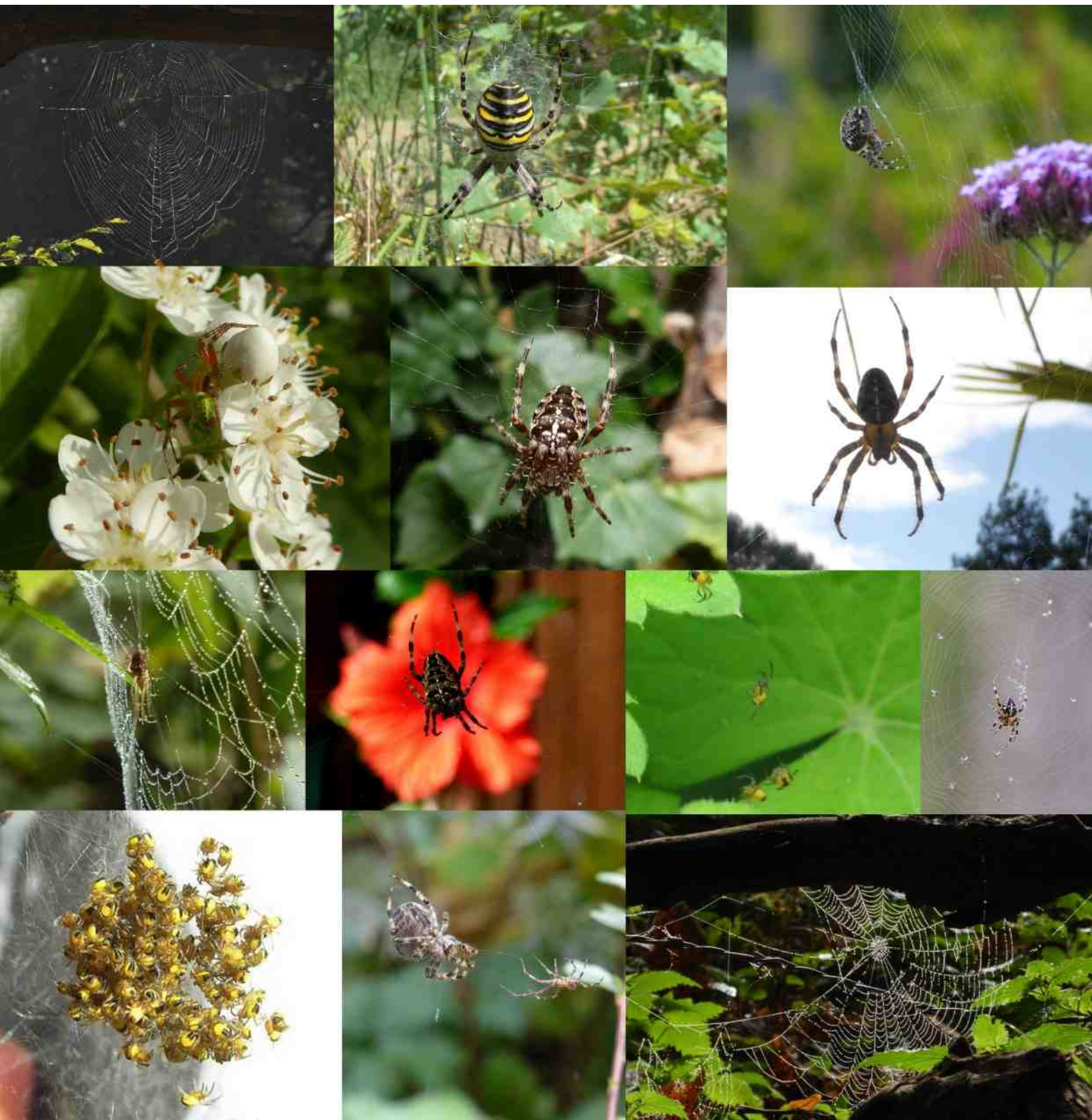
Zaterdag 26 december (Tweede Kerstdag) 13.00 – 14.30 uur **Kerstwandeling Amsterdamse Waterleidingduinen** bij ingang de Oase. Toegangskaart. Aanmelden verplicht via ivnz.kerstwandeling@gmail.com

IVN-ZK Activiteitenprogramma - NB dit zijn nog niet alle activiteiten. Kijk voor meer informatie en activiteiten in 2016 op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven. Staat er Reserveren NPZK dan is reserveren verplicht via www.np-zuidkennemerland.nl. Geen internet? Bellen kan di. t/m zo. via 023-5411123

= fietsexcursie; = (ook) voor kinderen; = niet geschikt voor kinderen; = IVN-kraam, Groene Winkel

Foto's over spinnen, door Wendy Drent, Bertine Hagmeijer, Cisca Klarenberg, Jonne Misset, Ok Overbeek, Piet Paree en Hans Smits